

of politicians and journalists, and the general level of speech culture of people with whom we have to communicate. Inability to express their opinion, choose the right words and make up some text, forces us to debates about the reasons and ways of overcoming these problems. Thus, our present realia provide a person with unique information awareness, but at the same time, take away possibility of a constructive dialogue and "round tables". Modern scientific and methodical literature offers us a number of forms and techniques of creative potential development of young people, but there must be a will. Speech and communication culture is relatively young but at the same time, it is rapidly developing both abroad and in our country. In recent decades there have been defined the subject and object of its study. The combination of methodological techniques and description of specific literature on the topic had been interesting the mankind since ancient times, but at present there's a focus on the developing power of a language. There has been clearly acknowledged its dialogue-oriented function. Therefore, it is necessary to improve and enrich the language apparatus through the development of oral and written language skills among pupils and students. The problem of creativity is a key to personal development. The huge interest in it is conditioned by social need for creative people in particular and productive creativity in general. The starting point for creativity is vitality and independence, originality and flexibility, inclination and ability to dream, person's ability to direct its internal energy to solve any problematic tasks, the ability to set new challenges for oneself. Creativity is realized in any activity. There's no creativity apart from activity.

Key words: creativity, score, rhetoric, formation, communication.

УДК 745.5:373.3.036-057.874«7124»

Тягур Василь Михайлович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

РОБОТА З ВИКИДНИМИ МАТЕРІАЛАМИ ЯК СПОСІБ СТИМУЛЮВАННЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядаються можливості використання викидних матеріалів учнями початкової школи з метою розширення і урізноманітнення видів діяльності на уроках трудового навчання. Доступність і різноманітність викидних матеріалів за формою, кольором, матеріалами розкриває нові можливості перед молодшими школярами у плані розвитку творчих здібностей. Робота з викидними матеріалами дає змогу, зменшивши репродуктивно-виконавчі види робіт з традиційними матеріалами, перетворити у творчу креативну діяльність учнів початкових класів, яка ґрунтується на створенні нового оригінального продукту з використанням нових предметів та засобів діяльності. Подальші дослідження роботи з викидними матеріалами у плані стимулювання творчих здібностей молодших школярів може бути спрямована у розвиток початкової дизайнерської діяльності.

Ключові слова: викидні матеріали, творчість, творчі здібності, творча діяльність, творча особистість, молодші школярі.

Постановка проблеми. В умовах сучасного інтенсивного розвитку інноваційних процесів у суспільному, економічному, науково-технічному і політичному житті країни зростає потреба у формуванні і розвитку креативної особистості молодших школярів, їх інтелектуальної, емоційної, ділової комунікативної готовності до активно-діяльної взаємодії з навколишнім світом, що сприяє всебічному творчому розвитку здібностей і самої дитини в цілому.

Шаблонність у творчості представляє для дитини велику небезпеку, тому необхідно зруйнувати існуючі шаблони вводячи нові види робіт, використання нових технік і матеріалів сприятимуть формуванню у молодших школярів нових знань, умінь та стимулюванню їх творчої діяльності.

Для того, щоб ввести нове і нестандартне в цю стабільно незмінну шаблонну схему, можна запропонувати для учнів початкової школи нову групу нетрадиційних викидних матеріалів, яка допоможе значно розширити і урізноманітнити перелік видів діяльності на уроках трудового навчання за даними розділами програми, сприятиме розвитку творчих здібностей.

Викидний матеріал дає дітям почуття незалежності від дорослих, тому його можна

використовувати на свій розсуд, а головне – цей матеріал завжди можна знайти, він різноманітний, як по властивостям так і по кольору, формам, матеріалу, розвиває дитячу фантазію і уяву. Використання побутового сміття привчає дитину до ощадливості, вона ніколи не зламає іграшку, зроблену своїми руками, до виготовлення якої доклали зусиль і старання, а в подальшому стане поважати і працю інших людей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велику увагу розвитку та формуванню творчих здібностей та творчої особистості приділено у працях таких педагогів, як В.О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський, Л. С. Виготський.

Л. Виготський зазначає, що творчість має місце не лише там де створюється щось абсолютно нове, а й там, де вноситься своє розуміння, щось по своєму відтвориться, змінюється, ґрунтується вже створене. Вчений підкреслює, що елементи творчості проявляються при вирішенні повсякденних життєвих задач, зокрема тих, що притаманні шкільному навчальному процесу. Ця ідея поширена і в працях В.Богоявленської, В. Глухова, А. Петровського, К. Платонова та ін.

Проблеми становлення творчої особистості у процесі навчальної діяльності досліджували І. Волошук,

Н. Волошина, І. Головка, А. Дусавицький, Б. Ільюк, В. Костюк, І. Матюша, Л. Момот, К. Нор, Л. Шелестова та ін. Працями Л. Божович, Л. Венгера, В. Давидова, Д. Ельконіна, Н. Менчинської, Л. Оршанського, О. Савченко, В. Тименка та ін. Доведено, що періодом найінтенсивнішого креативного розвитку є молодший шкільний вік.

У своєму дисертаційному дослідженні Л. Оршанський зауважує, що головним критерієм успішності трудового виховання є трудова вихованість, виражена в стійкій готовності учнів до соціально і психологічно мотивованої творчої художньо-трудової діяльності, спрямованої на створення естетичного удосконаленого суспільно цінного продукту. Для усвідомлення важливості художньої ручної праці недостатньо сформулювати одні тільки мотиви, важливо розвинути стійку зацікавленість до певного виду праці [7, с.5].

Ю. Гільбух у праці «Розумово обдарована дитина» надав чіткі визначення понять «талант», «обдарованість» та «здібність» [2, с.11].

На думку В. Сухомлинського, Л. Занкової, О. Савченко, Ш. Амонашвілі орієнтація навчально-виховного процесу на розвиток творчих здібностей особистості є ефективним способом гуманізації освіти. Саме тому система освіти України зорієнтована на формування активної творчої особистості.

Оскільки, як зазначають провідні вітчизняні вчені (Г. Костюк, О. Леонтьєв, В. Моляко, Я. Пономарьов та ін.), «особистість найінтенсивніше формується у період шкільного віку, то саме школа покликана відіграти провідну роль у творчому розвитку молодших школярів. Проте, в сучасній педагогіці початкової ланки загальної освіти існують певні прогалини щодо творчого розвитку учнів. Вони зумовлені репродуктивно-виконавчими видами робіт, практикою залучення до творчої діяльності здебільшого обдарованих дітей» [3, с.19].

Ці прогалини стосуються і дослідження питання розвитку творчих здібностей та творчої діяльності молодших школярів у процесі роботи з викидними матеріалами.

Мета статті (постановка завдання) – розкриття можливостей стимулювання творчої діяльності молодших школярів під час роботи з викидними матеріалами.

Результати дослідження. Молодший шкільний вік – це той період, коли діяльність може стати стійким захопленням не тільки особливо обдарованих, але й майже всіх дітей, тобто, вводячи дитину в казковий світ виготовлення виробів з викидних матеріалів ми непомітно для неї розвиваємо її уяву і здібності.

Творчі здібності набагато більше притаманні людям, ніж звичайно вважають. Творчість, тобто виробництво нового, не є рідкісним і дивовижним привілеєм незвичайних осіб. Всі люди творять, створюють нове у своєму буденному житті; аспекти творчості численні. Кожна людина тою чи іншою мірою (і хоча б у найелементарніших формах) використовує свою здатність до творчості [6, с. 81].

Психолог Б. Кобзар у роботі «Обдаровані діти» стверджує, що в кожній школі треба створювати умови

для випробування учнями своїх сил у різних видах самостійної і творчої діяльності [5]. Одним із творчих видів робіт може бути робота з викидними матеріалами.

За компонентним складом творчі здібності можна поділити на такі групи: добра пам'ять, креативність, інтелектуальне багатство ідей, нетрадиційне мислення, допитливість, самостійність, наполегливість, гнучкість розуму, здатність вирішувати та ставити проблеми.

Творчі здібності пов'язані зі створенням нового, оригінального продукту, з пошуком нових засобів діяльності.

Самостійність, активність, ініціатива – ось що сприяє розвитку творчих здібностей. Саме тому варто навчити дитину не боятися діяти в незвичайних ситуаціях, братися за вирішення питань, яких вона раніше не робила. Досвід свідчить, що людина, яка здатна генерувати ідеї, використовувати знання і вміння в нових ситуаціях, комфортно почувається в нестабільних соціальних умовах - швидше знаходить своє місце в суспільстві.

Ще А. Адлер, один із засновників «індивідуальної психології», стверджував: «Ми заперечуємо існування природних здібностей. Нам здається, що всі великі людські досягнення є результатом правильного навчання, наполегливості та відповідних вправ з раннього віку» [1, с. 138].

Використовуючи властивості того чи іншого викидного матеріалу в роботі, можна виготовити безліч корисних речей, а за рахунок включення нетрадиційних матеріалів у загальновідомі по розділах трудового навчання групи, дозволяє виявити і узагальнити їхні додаткові властивості та способи обробки, що полегшує роботу з ними.

Займаючись впровадженням таких матеріалів у навчальний процес, дослідники склали характерні технологічні схеми. Наприклад, будь-який досліджуваний матеріал має певні характерні властивості. Тому знайомство з ним буде відбуватися набагато легше, якщо користуватися запропонованим планом, який може бути наступним.

Аналіз властивостей матеріалу, що вивчається

1. Походження (або отримання) матеріалу.
2. Його будова.
3. Структурно-розмірні фізичні показники (товщина, структура, міцність, шорсткість, гігроскопічність тощо).
4. Здатність матеріалу до змін при навантаженні і відновлення первісної форми (пружність, гнучкість).
5. Оптичні показники (колір, відтінок, світлопроникність).
6. Хімічні властивості (обробка, забарвлення, розчинність, здатність до склеювання тощо) матеріалу.

За запропонованою схемою нескладно проводити як навчання учнів початкової школи властивостям матеріалів, так й самостійну роботу для перевірки знань учнів з трудового навчання при роботі з викидними матеріалами.

Тому постає завдання навчити учнів самостійно вибирати оптимальний спосіб підбору та обробки викидних матеріалів при виготовленні виробів. Це стає можливим тоді, коли в учнів буде розвинена просторова

уява, вони будуть розуміти і уявляти кінцевий результат кожного виробу.

Найбільший ефект досягається при використанні нетрадиційних матеріалів у художньому конструюванні. В цьому випадку необхідно враховувати наступні фактори:

- відповідність вибору матеріалу його можливостям;
- відповідність форми виробу його призначенням;
- пропорційність виробу і його частин;
- красу і виразність;
- загальне композиційне рішення.

Творчість не завжди виступає як свідомо відтворювана і контрольована система логічно послідовних ідей та операцій. Творча діяльність часто здійснюється і несвідомо. Принаймні це стосується її окремих ланок, які являють собою певні операції єдиного процесу творчості. При цьому творча діяльність спирається переважно на результати попереднього досвіду, на набуті навички [6, с. 95].

Особливо сприятливі умови для розвитку технічної творчості створюються під час моделювання з викидних матеріалів. При цьому вчитель або керівник гуртка повинні ставити мету створити для учнів проблемні ситуації, тобто такі умови, коли їм доводиться проявляти ініціативу, творчо використовувати свої знання для виконання трудових завдань. Цього досягають, ставлячи такі завдання, в яких є не всі дані, потрібні для виконання роботи. Наприклад, на кресленні може не бути розміру або елемента конструкції у технологічному процесі-операції. Завдяки цьому учні привчаються поступово розв'язувати нескладні завдання, в їхній діяльності з'являються елементи творчості.

При поясненні виготовлення виробів з викидних матеріалів доцільно, як при виготовленні аплікацій, панно, так і при виготовленні об'ємних виробів, композицій, навчити дітей молодших школярів аналізувати самі форми викидних матеріалів (коробок, флаконів, пластикових пляшок тощо), їх колір, знаходити аналогії між формами цих матеріалів та формами або частинами тварин, людини, технічних об'єктів що виготовляються. З цією метою дітям можна запропонувати проаналізувати і створити простіші виробу на площині з фігур вирізаних, підібраних з викидних матеріалів (різних по формі і величині), а потім, вже під створену форму, підібрати відповідні форми викидних матеріалів для конкретного виробу. Проведення уроків і занять із застосуванням такої методики значно покращило швидкість і якість виготовлення виробів (із 28 % до 62 %), учні швидше справлялися з поставленими завданнями (до використання цього методу до кінця уроку повністю виготовляли виріб 58% учнів, а після - 94 %). Крім того, така методика проведення виготовлення виробів з викидних матеріалів давала можливість молодшим школярам краще проявити індивідуальні творчі здібності (без аналізу форм 94% учнів виготовляли виріб за аналогією показаного вчителем виробу, а після навчання аналізувати форми, узагальнювати та поєднувати їх тільки 34% учнів виготовили аналогічний

виріб, а 66 % підібрали матеріали самостійно і проявили власну творчу уяву), виробу виходили більш цілісні, завершені. Під час роботи за такою методикою значно скоротилася (приблизно на 50%) витрата матеріалів у зв'язку з тим, що учні правильно підбирали матеріали, аналізували форми та творчо підходили до виготовлення виробів.

Праця із виготовлення поробок з викидного матеріалу може бути індивідуальною та колективною. Як і дорослим, колективна праця приносить молодшим школярам велику радість своєю чіткою організованістю, злагодженістю. Під час виконання колективної роботи особливо важливо, щоб учні розуміли результативність колективної праці, взаємодопомоги під час її виконання, усвідомлювали переваги цієї роботи. Після отримання навичок у роботі виконання завдань у індивідуальній формі швидкість виконання була на 24 % менша, ніж при виконанні подібної роботи у колективній формі.

У процесі міжособистісної взаємодії відбувається обмін ідеями, думками, почуттями, міркуваннями, інтересами тощо, тобто всім тим, що сповнює внутрішній світ індивідів, які спілкуються, і визначає багатство їх суб'єктивного досвіду. І в цьому розумінні можна говорити про справді колективну творчість [6, с. 95].

Використання різноманітних форм колективної роботи сприяє розвитку у дітей молодшого шкільного віку формуванню умінь планувати свою діяльність з урахуванням загальної мети, умінь розподіляти операції, правильно підбирати матеріали, форми. Великий вплив колективна праця здійснює на формування у дітей дружніх, доброзичливих відносин, взаємодопомоги, товариства. Результати колективної праці, особливо позитивно відмічені дорослими, окриляють молодших школярів, спонукають їх до вдосконалення, виконання нових завдань. Кожну роботу учні виконують все з більшим емоційним піднесенням. У колективних роботах прояв творчості зростав приблизно на 60 %. Разом з тим були випадки, що виконуючи колективні роботи, деякі учні підпадали під вплив своїх більш ініціативних товаришів, які старалися нав'язувати свою думку.

У процесі роботи з викидним матеріалом учням початкових класів відкривається необмежене поле для прояву і розвитку своїх творчих здібностей з використанням як форм, кольорів, так і матеріалів, оскільки виробу з нього можуть бути найрізноманітнішими. Так, при правильній організації навчального процесу, робота з викидними матеріалами стає ефективним засобом розвитку технічної творчості дітей початкової школи і ефективним засобом підготовки їх до різних професій: конструктора, дизайнера, технолога та ін.

Однією з ефективних педагогічних умов розвитку творчих здібностей молодших школярів є здійснення особистісно-орієнтованого підходу у процесі роботи з викидними матеріалами на уроках трудового навчання. До учнів, які просто бояться або соромляться проявляти свої здібності, творчість, повинен бути особливий індивідуальний підхід. Тому до учнів, які на уроках трудового навчання, художньої праці створюють

прекрасні творчі роботи, доцільною є похвала вчителя, керівника гуртка, що уможливило вселення впевненості у собі і бажання й далі розвивати свої творчі здібності.

Творча праця – характерна особливість нашого суспільства. З кожним роком зростає кількість новаторів, які своїми винаходами і раціоналізацією виробничих процесів невпинно шукають нові шляхи підвищення продуктивності, раціональності, доцільності і т. д.

Особливо сприятливі умови для розвитку новаторської технічної творчості створюються під час моделювання з викидних матеріалів. При цьому ставлять мету створити для учнів проблемні ситуації, тобто такі умови, коли їм доводиться проявляти ініціативу, творчо використовувати свої знання для виконання трудових завдань, розвивати вміння підбирати матеріал. Цього досягають, ставлячи такі завдання, в яких є не всі дані, потрібні для виконання роботи. Наприклад, на кресленні може не бути розміру або елемента конструкції у технологічному процесі-операції. Завдяки цьому учні привчаються поступово розв'язувати нескладні завдання, в їхній діяльності з'являються елементи творчості.

Багато ідей для проектної діяльності дають старі непотрібні речі. Ручки від каструль можна використати для підносів, елементи світильників – для нових світильників або підсвічників, чарки з відбитими ніжками – як основу для свічок у підсвічниках тощо.

На фоні екологічних проблем України особливого значення набувають екологічне виховання й освіта школярів. Кожному учню необхідно засвоїти певний обсяг екологічних знань, усвідомити рівень забруднення навколишнього середовища, вичерпаність природних ресурсів та значення їх раціонального використання, зрозуміти процеси і закономірності взаємовідносин людини й природи, сформулювати особисте ставлення і вибрати оптимальні способи збереження та примноження природних багатств [4, с.10].

Для ефективного екологічного виховання одного висвітлення проблем замало. Потрібна екологічна переорієнтація проектної діяльності учнів на вторинне використання відходів та знаних речей, природного матеріалу тощо. Це частково вирішує і проблему забезпечення уроків сировиною. Учні 1-4 класів для своїх виробів широко використовують бляшанки, виготовляючи, крім традиційних коробочок та совків, різноманітні іграшки, рефлектори ламп ялинкових гірлянд, дахи годівничок. Творчий підхід до

виготовлення виробів з викидних матеріалів сприятиме в подальшому розвитку і вдосконаленню екологічної культури молодших школярів.

Процес виховання людини нового покоління з високою екологічною культурою і свідомістю непростий, довготривалий, такий, що вимагає від учителя певних знань екологічного характеру щодо негативних наслідків промислової діяльності та шляхів їх подолання. Особисте ставлення вчителя, переорієнтація освіти на висвітлення проблем екологічного характеру пробуджує зацікавленість учнів, формує в них новий погляд на майбутнє країни та суспільства, а їх свіжі творчі погляди використання та переробки викидних матеріалів можливо знайдуть втілення у наукових проектах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Залучення учнів до активної участі у різноманітних видах конструкторсько-технічної діяльності, якій сприяє і робота з викидними матеріалами – є ефективним засобом розумового та творчого розвитку зростаючого покоління.

Оновлення змісту трудового навчання та виховання в початкових класах за рахунок включення в програму навчання роботи з нетрадиційними викидними матеріалами виправдане, тому що при роботі з ними (особливо якщо це доступний «викидний» матеріал) яскраво проявляються доцільність, практична значимість роботи. Виготовлення виробів з нетрадиційних матеріалів сприяє естетичному розвитку учнів, набуття ними умінь грамотно підбирати кольорові сполучення, форми, розміри, комплектуючі деталі. Учні при роботі з ними, крім придбання певних знань і практичних умінь, знайомляться з їх фізичними, механічними та технологічними властивостями, одержують відомості про виготовлення і призначення даних матеріалів. Це розширює їх загальний кругозір та сприяє їх творчому креативному розвитку. Разом з цим, робота з виготовлення виробів із викидних матеріалів також сприяє розвитку м'язів кистей рук, вдосконалює окомір, закріплює трудові вміння і навички, отримані при роботі з іншими матеріалами. Це пояснюється типовістю робочих операцій, характерних для всіх видів праці за програмою початкової школи.

Подальші дослідження роботи з викидними матеріалами у плані стимулювання творчих здібностей молодших школярів може бути спрямована у розвиток початкової дизайнерської діяльності.

Список використаних джерел

1. Адлер А. Индивидуальная психология // История зарубежной психологии (30 – 60-е гг. XX в.). Тексты. / А. Адлер. – М.: Просвещение, 1986. – С. 138.
2. Гільбух Ю.З. Розумово обдарована дитина./ Ю.З. Гільбух. – К., 1993.– 77 с.
3. Глобчак В. Особистісно-орієнтоване навчання і виховання молодших школярів на уроках праці у початковій ланці / В. Глобчак.//Рідна школа./ – 2004. – № 4.– С.19–20.
4. Єременко В. Формування екологічної свідомості учнів у процесі трудового навчання / В. Єременко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2010. – № 9. – С.9 – 11.
5. Кобзар Б.С. Обдаровані діти // Педагогіка і психологія/ Б.С. Кобзар. – Київ, 1995. – № 3. – С. 80–86.
6. Кучерявий І.Т. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості: Навчальний посібник. / І.Т. Кучерявий, О.І. Клепиков. – К.: Вища школа, 2000. – 288 с.
7. Оршанський Л.В. Теоретико-методичні засади художньо-трудової підготовки майбутніх учителів трудового

навчання : автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Оршанський Леонід Володимирович ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2009. – 41 с.

В статье рассматриваются возможности использования бросовых материалов учениками начальной школы с целью расширения и увеличения разнообразности видов деятельности на уроках трудового обучения. Доступность и разнообразие бросовых материалов за формой, цветом, материалом раскрывают новые возможности перед младшими школьниками в плане развития творческих способностей. Работа с бросовыми материалами дает возможность, уменьшив репродуктивно-исполнительные виды работ с традиционными материалами, преобразовать в творческую креативную деятельность учащихся начальных классов, которая основана на создании нового оригинального продукта с использованием новых материалов и средств деятельности.

Дальнейшие исследования работы с бросовым материалами в плане стимулирования творческих способностей младших школьников может быть направлена в развитие начальной дизайнерской деятельности.

Ключевые слова: бросовые материалы, творчество, творческие способности, творческая деятельность, творческая личность, младшие школьники.

The article reveals the possible use of waste materials at labor lessons by pupils of elementary school in order to develop and diversify their activities. The accessibility and diversity of waste materials according to their form, colour and material give new opportunity for young pupils to develop their creativity, as far as the products made of waste materials can be very varied. Dealing with waste materials can reduce reproductive and executive types of jobs with traditional materials and turn them into creative activity of primary school pupils. This activity is based on creating a new original product with the usage of new items and means of activities. The article gives the division of creative abilities by component composition and the division of socially significant qualities associated with creative activity and creative personality.

The article represents schematic plan analysis and the acquaintance with the properties of waste materials, that contribute to the understanding of the usage and selection of the optimal waste materials in wares. It is important to develop in young school children the ability to analyze and synthesize the form of waste materials, to develop spatial imagination and individual creative abilities.

The ability to select the materials, handle the forms and combine them into the products enabled the younger students to improve the quality of the performed work for by 34 %. The number of students who could fully completed the work increased by 34%, and to show imagination and creativity could 66% of students. While working on this method significantly decreased (about 50%) the consumption of materials due to the fact that students choosed the right materials, analyzed the forms and used creative approach to the manufacture of the products.

We have shown that the expression of creativity increases in the process of collective tasks that encourage students to improvement and implementation of a new tasks.

Practical significance of the work with waste materials in the process of stimulating creative activity lies in the fact that all these types of work can be incorporated into training programs.

Further investigation of waste materials in term of stimulating creative abilities of younger pupils can be directed on the development of the design activity.

Key words: waste materials, creation, creative abilities, creative activity, creative person, young school children.

УДК 371.217.011.3.061:36

Фенчак Любов Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет,
Шпеник Тетяна Емілівна,
студентка,
Мукачівський державний університет

ПРЕВЕНТИВНЕ ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ШКОЛИ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Стаття присвячена проблемі формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу. Обґрунтовано зміст превентивного виховного середовища, в основі якого лежать завдання попередження негативних проявів у поведінці учня, збереження й зміцнення його здоров'я, надання педагогічної підтримки й допомоги у подоланні життєвих труднощів. У статті представлено технологію моделювання виховної системи з профілактики негативних проявів у поведінці молодших школярів.

Ключові слова: загальноосвітній навчальний заклад, превентивне виховання, здоровий спосіб життя, відповідальність, виховна система школи.

Постановка проблеми. На сучасному етапі суспільного розвитку особливої актуальності набуває проблема запобігання і подолання негативних проявів у поведінці дітей, спостерігається тенденція до загострення соціально-економічних, психолого-педагогічних та медико-біологічних факторів, які детермінують деструктивну поведінку підростаючої молоді. Основними причинами деструктивної поведінки